

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqov, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI	53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O'ZGARISHLAR.....	59
Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN'IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI	64
Namazov Gafur Shokulovich	
BALIQCILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O'RNI	69
Beglayev Uchqun Xurramovich	
KAMBAG'ALLIK FENOMENINING IJTIMOYIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI	75
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	81
Artikova R.A.	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO'LASH QOBILIYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG'INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	88
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN	93
Axliddin Aroplitdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	99
Айматова Фарида Хуразовна	
KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	107
Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li	
DEHQON XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	113
Xakimov Zafar Ibragimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	118
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDIY MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	124
Muhammadiyeva Nodira	
SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDIY RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA).....	131
Santjar Abdumurodovich Sattorov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI	139
Allamuratova Perida Maxsetbaevna	

XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI	144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna	
MAHALLIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOYILLARI VA MEKANIZMLARI	152
Alikulov Samar Abdurashidovich	
TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI	159
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI	165
Ruziyeva Barno Yadgarovna	
ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ	172
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
MAJBURIY IJRO HARAKATLARINI RAQAMLASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	177
Matmuratova Nasiba Azatovna	
OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLAR TAHLILI	181
Pulatov Abdulla	
INVESTITSION LOYIHALARNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA ULARNI MOLIYALASHTIRISH ISTIQBOLLARI	185
Nazarov Aziz Avazovich	
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	190
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING MAQSADLI PROGNOZ PARAMETRLARI	197
Omonova Nafisa Qahramon qizi	
MANAGEMENT STRATEGIES IN WOMEN'S BUSINESS: GENDER-SPECIFIC APPROACHES, INNOVATIVE MODELS, AND DIGITAL TRANSFORMATION	200
Ahrorova Asila	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	207
Hakimova Oydina Abdulhamidovna, Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
INSON TARAQQIYOTI INDEKSI VA UNI ANIQLAB BERUVCHI KO'RSATKICHLARNING KORRELYATSION-REGRESSION TAHLILI	212
Tursunov Rasul Tairovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ	218
Эргашева Феруза Насруллаевна	
ENHANCING THE METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM VILLAGES IN UZBEKISTAN	226
Khudaynazarova Dilorom Khayrullaevna	
THE ROLE OF INNOVATION IN ENSURING COMPETITIVENESS IN THE GREEN ECONOMY	231
Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINING O'RNI VA SAMARADORLIGI	238
Saodat Sadriddinova	
OLIY TA'LIMDA CHET TILLARNI O'QITISH UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	243
Saida Xabibullayeva	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	247
Исматиллаева Роза Тухтамуратовна, Тураева Сурия Тельмановна	

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERINING QIYMAT YARATISH UZLUKSIZ ZANJIRIDA AGROSERVIS XIZMATLARI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	252
Kudratova Iroda Turdibayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI	257
Nurullayeva Raushan Koptleuovna, Nurimbetov Timur Uzaqbergenovich	
FIZIKA UMUMIY KURSIGA NANOTEXNOLOGIYA TUSHUNCHALARINI KIRITISHNING METODIK ASPEKTLARI VA KOMPONENTLARI	260
Sottarov Abduvali Umirqulovich	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK HISOBOTLAR VA ULARNING TUTGAN O'RNI.....	266
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Rahmanova Sitara Bahodir qizi	
SANOAT KORXONALARIDA OPERATSION MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	277
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MOLİYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH.....	283
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION INVESTITSİYALASH VA MUQOBIL MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI JORIY ETISH (SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA)	286
Maxamadiyev Turg'unboy Jumabayevich	
O'ZBEKISTONDA XO'JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH.....	292
Valijonov Akmaljon	
IQTISODIYOTNING AGRAR SEKTORIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH: NAZARIY VA USLUBIY YONDASHUVLAR	296
Matrasulov Baxodir Erbutayevich	
O'ZBEKISTON MOLİYA TIZIMIDA MAHALLIY MOLİYANING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	303
Safarmurodova Marjona To'raqulovna	
МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО ПАКЕТА	308
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
QASHQADARYO VILOYATI SANOATINI XUDUDIY TARKIBINI TAKOMILASHTIRISH YO'LLARI	311
Uralov Eliboy Omonovich	
INNOVATSION VA AN'ANAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING TAQQOSLAMA TAHLILI	316
Abdulfarmonov Farrux Faxriddinovich	
EKSPORT IMKONIYATLARI VA LOGISTIKA SAMARADORLIGINI SOLISHTIRISH.....	320
Safarova Muxabbat Radjabovna	
IJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI O'SISHI DINAMIKASI VA LIKVIDLIK KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	324
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
KO'CHMAS MULKNI OMMAVIY BAHOLASHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI.....	331
Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li	
TURIZM XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLARDA MOLİYAVIY HISOBOTLARNI MHXS GA O'TKAZISHDA TRANSFORMATSIYA REJASINI ISHLAB CHIQUISH MASALALARI.....	339
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich	
QURILISH SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVINING IQTISODIY MEXANIZMLARI	343
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANISHNING NAZARIY JIHATLARI	351
Ulashova Zarnigor Botirali qizi	

KAPITAL BOZORI ORQALI MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYA JALB QILISHNING BELARUS TAJRIBASI	357
<i>Abduraxmanov Adham Raxmatullayevich</i>	
BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGI AMALIYOTLARINI JORIY ETISHDA XULQ-ATVOR OMILLARINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	362
<i>Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich</i>	
SANOAT KORXONALARIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINI JORIY ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	367
<i>Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov</i>	
O'ZBEKISTONDA MEHMONXONALARNI MOLIALASHTIRISH ORQALI JOYLASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	373
<i>Xasanova Naimaxon Akmal qizi</i>	
SOLIQ YUKINI OPTIMALLASHTIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	381
<i>Jovliyeva Zuhra Chori qizi</i>	
SANOATNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA "YASHIL" INVESTITSIALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	386
<i>Ibragimov Zaxid Taxirovich</i>	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ АКТИВАМИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	395
<i>Т.И.Бобакулов, Тухтамышева Гулнора Усмановна</i>	
AGRAR TARMOQQA JALB QILINAYOTGAN INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGINI ISHLAB CHIQRISH FUNKSIYALARI YORDAMIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	401
<i>Xatamov Ochildi Qurbonovich, Badalov Jamshid Jamolovich</i>	
IJARA OPERATSIYALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING KAMCHILIKLARI VA UZVIY TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	409
<i>Oripova Saodat Mirfotix qizi</i>	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISH.....	414
<i>Xolboyeva farangiz xayrulloevna</i>	
SUN'IY INTELEKT VA RAQAMLI VOSITALARNING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI.....	419
<i>To'xtamishева Dilrabo Shermonovna</i>	
MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORTINI KENGAYTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI	424
<i>Kalenov K.T.</i>	
HUNARMANDCHILIK BRENDLARINING BOZOR OMILLAR TIZIMINI (MAHSULOT, NARX, TAQSIMOT, TARG'IBOT) TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	428
<i>Ergasheva Aziza</i>	
NAMANGAN VILOYATI IQTISODIYOTIDA TARKIBIY O'ZGARISHLAR: HUDUDIY VA TARMOQ TAHLILI	436
<i>Tohirov Jahongir Muzaffar o'g'li</i>	
WATER HARVESTING FOR CLIMATE RESILIENCE IN UZBEKISTAN'S AGRICULTURE: OPPORTUNITIES, BARRIERS, AND POLICY RECOMMENDATIONS	445
<i>Kripa Mondal, Dr. Anita Banerjee</i>	
O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IQTISODIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI TA'MINLASH YO'LLARI	454
<i>Sattarov Abdusamat Umirqulovich</i>	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	459
<i>Nasibboyev Fazliddin Sirojiddinovich</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI MONITORING QILISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF QILISH YO'LLARI	464
<i>Hamroyev Sherzod Axtamovich</i>	
SIRKULYAR IQTISODIYOT — IQTISODIY BARQARORLIKNING MUHIM OMILI	471
<i>Hasanov Sh. Sh.</i>	

МАРКЕТИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВУЗА.....	482
Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи	
TEMIR YO'L SOHASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	488
Orifova Ximoyat Shovkat qizi	
O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH YO'LLARI.....	494
Raximova Dilfuza Mirzakasimovna	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY HUNARMANDCHILIKNING IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH VA EKONOMETRIK PROGNOZLASH	503
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY O'SISHNI BAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR VA GEOSTATISTIK USULLARNI TAKOMILLASHTIRISH: SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA	509
Sattorov Sanjar Abdumurodovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYA QILISH VA ULARNING ISH FAOLIYATIGA TA'SIRI: O'ZBEKISTONDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES MISOLIDA	518
Yuldashov Aziz	
RAQOBAT MUHITIDA AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BRENND STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	522
Boboyev L. Kadrxo'ja Djuraxodjeyevich	
XODIMLARNI O'QITISH, QAYTA TAYYORLASH VA ISHSIZLARNI KASBGA YO'NALTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI (GERMANIYA MISOLIDA).....	528
Sattorov Ramziddin Shovxiddin o'g'li	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	533
Yangiboyev Sardor Ernazar o'g'li	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQRISHINI RIVOJLANTIRISHDA CHIQUINDISIZ VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOYILLARINI QO'LLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	542
Nabiyeva Nilufar Olim qizi	
МАШИННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРОГНОЗИРОВАНИИ РЫНОЧНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ	548
Тен Марина Владимировна	
РОЛЬ, СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО МЕДИЦИНСКОГО СТРАХОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	555
Каюмова Гузел Иброхимхановна	
QURILISH KORXONALARIDA AKTIVLARNI TAN OLIISHNING XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISHNI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	562
Yahyojev To'liqin Ismatulla o'g'li	
IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK KORXONALARINI BOSHQARUV MEKANIZMLARI	566
Xudoyberganova Dilnoza Anvarjon qizi	
QURILISH KORXONALARIDA BOSHQARUV MUNOSABATLARI MAZMUNI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	572
Toshimov Azizbek Hakimovich	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDAGI KOMPANIYALAR KAPITALINI MAKSIMALLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	576
Muradova Dildora Abdusalimovna	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARDAGI KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHDA BAZEL III TALABLARI	581
Norova Nozima Nabiyevna	
ЦИРКУЛЯРНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ИНСТРУМЕНТ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ, МИРОВАЯ ПРАКТИКА И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ	588
Алиева С.С.	

KORXONALARDA SOLIQ HISOBINI TASHKIL ETISH VA UNING BUXGALTERIYA HISOBI BILAN O'ZARO BOG'LIQLIGI	594
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	

KORXONALARDA SOLIQ HISOBINI TASHKIL ETISH VA UNING BUXGALTERIYA HISOBINI BILAN O'ZARO BOG'LIQLIGI

Mamadiyarov Dilshad Uralovich

dotsent.

Normurodov Sarvar Norboy o'g'li

katta o'qituvchi;

ORCID: 0009-0009-1241-9339;

Toshkent davlat agrar universiteti (TDAU), O'zbekiston;

E-mail: s.n.normurodov@bk.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada korxonalarda soliq hisobini tashkil etish va uning buxgalteriya hisobi bilan o'zaro bog'liqligi tahlil qilinadi. Hozirgi sharoitda turli soliq turlari, yurisdiksiyalar va majburiyatlar tizimining kengayishi soliq hisobini murakkablashtirmoqda. Tadqiqotda soliq majburiyatlarining huquqiy, iqtisodiy va buxgalteriya asoslari, ularning xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS) hamda milliy qonunchilik bilan uyg'unligi o'rganilgan. Shuningdek, korxonalarda soliq hisobini samarali tashkil etish va uni buxgalteriya hisobi bilan integratsiyalash yo'llari tahlil etilgan. Amaliy misol sifatida "O'zbekneftgaz" AJning foyda solig'i bo'yicha majburiyatlarining buxgalteriya hisobida aks ettirilishi ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari soliq va buxgalteriya hisobining o'zaro uyg'unligini ta'minlash, soliq hisobini soddalashtirish hamda milliy moliyaviy hisobot tizimini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: soliq hisobi, soliq majburiyatlari, buxgalteriya hisobi, moliyaviy barqarorlik, MHXS, Soliq kodeksi, soliq xarajatlari, uyg'unlik, integratsiya.

Abstract. This article analyzes the organization of tax accounting in enterprises and its interrelation with financial accounting. In modern conditions, the diversity of taxes, jurisdictions, and obligations complicates the tax accounting system. The study examines the legal, economic, and accounting foundations of tax liabilities, as well as their alignment with International Financial Reporting Standards (IFRS) and national legislation. Furthermore, the paper explores approaches to the effective organization of tax accounting and its integration with financial accounting in enterprises. As a practical example, the reflection of corporate income tax liabilities of "Uzbekneftgaz" JSC in accounting is considered. The results of the study provide recommendations for ensuring consistency between tax and accounting systems, simplifying tax accounting, and improving the national financial reporting framework.

Key words: tax accounting, tax liabilities, financial accounting, financial stability, IFRS, Tax Code, tax expenses, consistency, integration.

Аннотация. В данной статье анализируются вопросы организации налогового учета на предприятиях и его взаимосвязи с бухгалтерским учетом. В современных условиях разнообразие налогов, юрисдикций и обязательств приводит к усложнению системы налогового учета. В исследовании рассмотрены правовые, экономические и бухгалтерские основы налоговых обязательств, а также их согласованность с международными стандартами финансовой отчетности (МСФО) и национальным законодательством. Кроме того, проанализированы пути эффективной организации налогового учета и его интеграции с бухгалтерским учетом на предприятиях. В качестве практического примера рассмотрено отражение налоговых обязательств по налогу на прибыль АО «Узбекнефтегаз» в бухгалтерском учете. Результаты исследования содержат рекомендации по обеспечению согласованности налогового и бухгалтерского учета, упрощению налогового учета и совершенствованию национальной системы финансовой отчетности.

Ключевые слова: налоговый учет, налоговые обязательства, бухгалтерский учет, финансовая устойчивость, МСФО, Налоговый кодекс, налоговые расходы, согласованность, интеграция.

KIRISH

Jahonda global raqobat kuchayib borayotgan sharoitda milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini ta'minlashda korxonalarda moliyaviy va soliq hisobini samarali tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Korxonalar faoliyati natijasida olinadigan daromadlar turli soliq turlari orqali davlat budjetiga yo'naltiriladi. Shu bois, soliq hisobini to'g'ri tashkil etish, soliq majburiyatlarini aniq hisoblash hamda ularni buxgalteriya hisobi bilan muvofiqlashtirish korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Hozirgi sharoitda turli xil daromad manbalari va soliq stavkalarining mavjudligi soliq xarajatlarini aniqlash jarayonini yanada murakkablashtirmoqda. Jumladan, daromadning turli darajalariga nisbatan qo'llaniladigan soliq stavkalari, turli yurisdiksiyalarda amal qiladigan soliq tizimlari hamda daromad solig'ining ko'p qatlamli tizimi korxonalarda soliq hisobini yuritishni murakkab jarayonga aylantirmoqda. Bu holat soliq majburiyatlarini hisobga olishda aniqlik va shaffoflikni ta'minlashni, shuningdek, buxgalteriya va soliq hisobining o'zaro uyg'unligini kuchaytirishni talab etadi (Julia Kagan, 2021).

Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish jarayonida soliq majburiyatlari tizimini chuqur tadqiq etish muhim ahamiyatga ega. Xususan, soliq majburiyatlarining buxgalteriya hisobida aks ettirilishi, uning nazariy, uslubiy va huquqiy asoslarini o'rganish mazkur sohadagi mavjud masalalarni aniqlash hamda ularning samarali yechimlarini ishlab chiqish imkonini beradi. Shu sababli, korxonalarda soliq hisobini tashkil etish va uning buxgalteriya hisobi bilan o'zaro bog'liqligini ilmiy jihatdan tahlil qilish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasida moliyaviy hisobot tizimini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi «Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-4611-son¹ qaroriga muvofiq korxonalarda buxgalteriya hisobini xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS) asosida tashkil etish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan. Bu esa soliq hisobini buxgalteriya hisobi bilan uyg'un holda yuritish, moliyaviy axborotning ishonchligi hamda shaffofligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Iqtisodiy adabiyotlarda majburiyatlar va soliq majburiyatlari tushunchasi turlicha talqin qilinib, ularga turli ilmiy yondashuvlar asosida ta'riflar berilgan. Korxonalarda soliq hisobini to'g'ri tashkil etish va uning buxgalteriya hisobi bilan o'zaro bog'liqligini aniqlashda ushbu tushunchalarning nazariy asoslarini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, mazkur masala bo'yicha mavjud huquqiy va ilmiy manbalarni tizimli tahlil qilish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida soliq munosabatlarining huquqiy asoslari belgilab berilgan. Xususan, Konstitutsiyaning 63-moddasiga² muvofiq, fuqarolar qonun bilan belgilangan soliqlar va yig'implarni to'lashi shart ekani qayd etilgan. Shuningdek, soliq va yig'implarning adolatli bo'lishi hamda fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini amalga oshirishiga to'sqinlik qilmasligi lozimligi belgilangan (2023-yil). Mazkur norma mamlakatda soliq tizimini adolatli va shaffof tarzda tashkil etishning muhim huquqiy asoslaridan biri hisoblanadi.

Majburiyat tushunchasi fuqarolik huquqida ham keng yoritilgan. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 234-moddasiga³ muvofiq, majburiyat — bu fuqarolik-huquqiy munosabat bo'lib, unga ko'ra bir shaxs (qarzdor) boshqa shaxs (kreditor) foydasiga muayyan harakatni amalga oshirishga majbur bo'ladi. Bunday harakatlarga mol-mulkni topshirish, ish bajarish, xizmat ko'rsatish, pul to'lash yoki muayyan harakatdan o'zini tiyish kabi majburiyatlar kiradi. Shu bilan birga, kreditor qarzdordan ushbu majburiyatlarning bajarilishini talab qilish huquqiga ega. Mazkur majburiyatlar shartnoma, zarar yetkazish yoki qonunchilikda nazarda tutilgan boshqa asoslar natijasida yuzaga kelishi mumkin (2023-yil).

Buxgalteriya hisobi nuqtai nazaridan ham majburiyat tushunchasi muhim o'rin tutadi. IAS 37 standartiga ko'ra, majburiyat — bu tashkilotning o'tgan hodisalar natijasida yuzaga kelgan mavjud majburiyati bo'lib, uning bajarilishi natijasida iqtisodiy nafni ifodalovchi resurslarning chiqib ketishi kutiladi (2022-yil). Mazkur ta'rif majburiyatlarning iqtisodiy mohiyatini aniq ifodalab, ularni buxgalteriya hisobida aks ettirishning nazariy asosini belgilaydi.

Yuqorida keltirilgan ta'riflardan ko'rinib turibdiki, majburiyat tushunchasi huquqiy va iqtisodiy jihatdan turlicha yoritilgan bo'lsa-da, ularning barchasi muayyan shaxs yoki tashkilotning boshqa shaxslar oldidagi javobgarligi bilan bog'liqligini ifodalaydi. Soliq majburiyatlari esa korxonalarining davlat budjeti oldidagi moliyaviy majburiyatlari bo'lib, ularni to'g'ri hisobga olish va buxgalteriya hisobida aks ettirish korxonalar moliyaviy hisobotining ishonchligi hamda shaffofligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Korxonalarda soliq hisobini tashkil etish va uning buxgalteriya hisobi bilan o'zaro bog'liqligini tahlil qilishda soliq majburiyatlari tushunchasi alohida ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 85-moddasiga muvofiq, soliq majburiyati quyidagicha belgilanadi:

- soliq to'lovchilar o'z zimmasiga yuklatilgan soliqlar va yig'implarni to'g'ri hisoblab chiqarish hamda ularni o'z vaqtida to'lashlari lozim;

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 24.02.2020 yildagi PQ-4611-son <https://lex.uz/docs/-4746047>

2 O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASI MUQADDIMA <https://lex.uz/docs/-6445145>

3 O'zbekiston Respublikasi Oliy xo'jalik sudi Plenumining qarori, 01.12.2011 yildagi 234-son <https://lex.uz/ru/docs/-2004613?ONDATE=20.02.2023%2000>

- soliq agentlari esa o'z faoliyati doirasida soliqlarni hisoblab chiqarish, ushlab qolish va ularni o'z vaqtida davlat budjetiga o'tkazish majburiyatiga ega;
- soliq majburiyati kodeks yoki boshqa soliq qonunchiligida belgilangan asoslar mavjud bo'lganda yuzaga keladi, o'zgaradi va tugatiladi;
- har bir soliq bo'yicha majburiyat soliq to'lovchiga soliq qonunchiligida nazarda tutilgan holatlar yuzaga kelgan paytdan e'tiboran yuklanadi (2023-yil).

Ilmiy adabiyotlar tahlilida ham soliq majburiyatlari tushunchasi turlicha talqin qilingan. A. To'ychiev (2011) ning fikriga ko'ra, majburiyat — bu xo'jalik yurituvchi subyektning boshqa subyektga mol-mulkni topshirish, ish bajarish, xizmat ko'rsatish, pul to'lash va boshqa harakatlar natijasida yuzaga keladigan hamda keyingi o'zaro hisob-kitoblarga asos bo'ladigan huquqiy munosabatdir.

Qurbanov (2016) soliq xarajatlari tushunchasini iqtisodiy jihatdan sharhlab, korxonalar xarajatlari, bir tomondan, moliyaviy natijalarni aniqlashda, ikkinchi tomondan esa soliqqa tortish bazasini aniqlashda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Uning fikricha, "soliq xarajatlari" tushunchasi yangi iqtisodiy kategoriya emas, balki soliq va boshqa majburiy ajratmalar ko'rinishida amaliyotda keng qo'llanib kelinmoqda.

Tashnazarov (2021) esa soliq majburiyatlari bo'yicha muddati uzaytirilgan majburiyatlarni e'tirof etish masalalariga e'tibor qaratadi. 21-son BHMSga muvofiq, muddati uzaytirilgan majburiyatlar hukumat qarorlari asosida korxonalarining soliq va majburiy to'lovlari bo'yicha to'lov muddatlari uzaytirilgan holatlarni ifodalaydi.

Xalqaro tajriba ham ushbu yondashuvga mos keladi. Larson va boshqalar (1995) ta'kidlashicha, soliq qonunchiligi va GAAPda qo'llaniladigan usullar o'rtasidagi farqlar tufayli daromad solig'i bo'yicha hisoblangan summalar o'rtasida tafovut yuzaga kelishi mumkin. Bunday holatda ushbu farq summalarini keyingi davrlarga ko'chirish imkoniyati mavjud.

IAS 12 ("Foydadan soliqlar") standartiga muvofiq, muddati uzaytirilgan soliq majburiyatlari kelgusida soliq solinadigan vaqtinchalik farqlar bo'yicha keyingi davrlarda to'lanadigan foyda soliqlari sifatida e'tirof etiladi (2018-yil). Shuningdek, joriy va oldingi davrlar uchun to'lanmagan soliq summaları majburiyat sifatida tan olinadi. Agar to'langan soliq summasi ushbu davrlar uchun hisoblangan soliqdan ortiq bo'lsa, ortiqcha summa aktiv sifatida e'tirof etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Soliq majburiyatlarini buxgalteriya hisobida tadqiq etishda ilmiy izlanishlarda keng qo'llaniladigan nazariy va empirik metodlardan foydalanildi.

Nazariy tadqiqot metodlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- mantiqiy tahlil — masalalarning ichki bog'liqliklarini aniqlash hamda asosiy tushunchalarni izohlash;
- dalillarni to'plash — normativ-huquqiy hujjatlar va ilmiy adabiyotlar asosida faktlarni yig'ish;
- qiyosiy tahlil va tasavvur etish — turli nazariy yondashuvlarni solishtirish orqali muammoni chuqurroq anglash;
- muammoni qo'yish va shakllantirish — tadqiqot obyekti hamda maqsadini aniq belgilash.

Empirik tadqiqot metodlari esa quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- ilmiy adabiyotlar tahlili — soliq va buxgalteriya hisobi sohasidagi ilmiy ishlar hamda normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish;
- xo'jalik faoliyatini o'rganish va kuzatish — korxonalarda soliq majburiyatlarini amaliy jihatdan tahlil qilish;
- davriy tahlil (dinamik tahlil) — ma'lumotlarni statistik va moliyaviy hisobotlar asosida vaqt kesimida o'rganish.

Mazkur metodlar tadqiqotning maqsad va vazifalarini samarali amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, ular soliq majburiyatlari, ularning buxgalteriya hisobi hamda huquqiy asoslarini chuqur va kompleks tahlil qilish imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Soliq majburiyatlari va ularning buxgalteriya hisobi O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi hamda milliy buxgalteriya standartlariga asoslanib quyidagicha tahlil qilinadi.

Soliq majburiyatining yuzaga kelishi.

Soliq kodeksi normalariga muvofiq, soliq solish obyekti — mol-mulk, harakat, harakat natijasi yoki qiymat, miqdoriy yoki fizik xususiyatga ega bo'lgan boshqa holat hisoblanadi. Mazkur holat mavjud bo'lganda soliq to'lovchida soliq majburiyati yuzaga keladi. Soliq to'lovchining soliqni to'lash bo'yicha majburiyati quyidagi holatlarda bajarilgan deb e'tirof etiladi (2023-yil):

- pul mablag'lari soliq to'lovchining bank hisobvarag'idan budjetga o'tkazilgan paytda;

• bank hisobvarag'i ochmasdan, naqd pul yoki bank kassasi orqali budjetga to'lov amalga oshirilgan paytda;

- g'aznachilikdagi shaxsiy hisobvaraqa tegishli pul mablag'lari aks ettirilgan paytda;
- ortiqcha to'langan summalar soliq organi tomonidan hisobga olingan kundan e'tiboran;
- soliq agentlari tomonidan soliq summaları ushlab qolingán paytda.

Buxgalteriya hisobi va hisob schyotlari.

BHMS 21 (2022-yil)ga muvofiq, soliqlar va soliq imtiyozlarini hisobga olish uchun quyidagi schyotlar qo'llaniladi:

- 4410 — "Budjetga soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha bank to'lovlari";
- 6410 — "Budjetga to'lovlar bo'yicha qarzlari";
- 6520 — "Maqsadli davlat jamg'armalariga to'lovlar";
- 6900 — "Turli kreditorlarga bo'lgan qarzlarni hisobga oluvchi schyotlar" (import jarayonida QQS va aksizlar hisobida);
- 8840 — "Maqsadli foydalaniladigan soliq imtiyozlari";
- 013 — "Vaqtinchalik soliq imtiyozlari" (balansdan tashqari schyot).

Amaliy misol — O'zbekneftgaz AJ (2022-yil).

Foyda solig'i bo'yicha yuzaga kelgan soliq majburiyati va uning bajarilishi buxgalteriya hisobida quyidagicha aks ettiriladi:

- hisoblangan foyda solig'i summasi:
 - o debet — 9810 "Foyda solig'i bo'yicha xarajatlar" — 481 730 211,5 ming so'm;
 - o kredit — 6410 "Budjetga foyda solig'i bo'yicha to'lovlar bo'yicha qarzlari" — 481 730 211,5 ming so'm.
- budjetga to'langan foyda solig'i:
 - o debet — 6410 "Budjetga foyda solig'i bo'yicha to'lovlar bo'yicha qarzlari" — 372 810 459 ming so'm;
 - o kredit — 5110 "Hisob-kitob schyoti" — 372 810 459 ming so'm.

Mazkur misol foyda solig'i bo'yicha soliq majburiyatining yuzaga kelishi va uning bajarilishi buxgalteriya hisobida qanday aks ettirilishini yaqqol namoyon etadi.

Har bir soliq turining buxgalteriya hisobi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Shu sababli, soliq majburiyatlarini buxgalteriya hisobida to'g'ri va to'liq yuritish uchun har bir soliq turi bo'yicha alohida schyotlardan foydalanish zarur. Bu esa korxonalarda soliq hisobini samarali tashkil etish hamda uning buxgalteriya hisobi bilan uyg'unligini ta'minlaydi (1-jadval).

1-jadval. "O'zbekneftgaz" AJning 2022-yil uchun foyda solig'i hisob-kitobi

Kўrsatkichlar (ўсиб борувчи тартибда тўлдирилади)	Сатр коди	Сумма
Жами даромадлар (Ҳисоб-китобнинг 1-илоvasи 010-сатри - 110-сатри - 121-сатри - 131-сатри - 150-сатри)	010	14 695 723 796 153,10
Чегираладиган харажатлар (Ҳисоб-китобнинг 2-илоvasи 010-сатри 3 ва 4 устунлар айирмаси)	020	10 757 393 511 620,40
Солиқ солинадиган фойда (010-сатр - 020-сатр)	030	3 938 330 284 532,66
Имтиёзлар - жами (Ҳисоб-китобнинг 4-илоvasи 030-сатри)	040	726 795 541 019,00
Ноль ставка қўлланиладиган солиқ тўловчилар фойдаси (Ҳисоб-китобнинг 5-илоvasи 030-сатри)	050	0,00
Солиқ базаси (030-сатр - 040-сатр - 050-сатр)	060	3 211 534 743 513,66
Фойда солиғининг белгиланган ставкаси, фоизда	070	15,00
Ногиронлиги бўлган шахслар меҳнатидан фойдаланаётган юридик шахслар учун тузатилган солиқ ставкаси	071	15,00
Фойда солиғи суммаси - жами (060-сатр x 070-сатр ёки 060-сатр x 071-сатр)	080	481 730 211 527,05
Ушбу ҳисобот даврида ҳисобланган бўнақ тўловлари	090	
Онлайн назорат-касса машинаси ва виртуал кассага уланган, штрих-кодлар ва рақамли маркировка кодларини тўғри ўқишни ва аниқлашни таъминловчи махсус қурилмаларни сотиб олиш билан боғлиқ харажатлар суммаси	100	
Доимий муассаса сифатида ҳисобга қўйилгунига қадар тўлов манбаида ушлаб қолинган фойда солиғи суммаси	110	
Доимий муассасанинг ҳисобот давридаги соф фойдаси	120	
Доимий муассасанинг соф фойдасидан олинадиган солиқ ставкаси	130	
Доимий муассасанинг соф фойдасидан олинадиган солиқ суммаси (120-сатр x 130-сатр)	140	
Фойда солиғининг бюджетга тўланиши лозим бўлган жами суммаси	150	481 730 211 527,05

XULOSA VA TAKLIFLAR

Soliq turlari bo'yicha yuzaga keladigan soliq majburiyatlari buxgalteriya hisobi tasdiqlangan hisob siyosati hamda amaldagi qonunchilik normalariga muvofiq tashkil etiladi. Korxonalarda soliq majburiyatlarini to'g'ri va o'z vaqtida hisobga olish hamda ularni moliyaviy hisobot bilan uyg'unlashtirish iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi sharoitda soliq tizimini isloh qilish va hisobot yuritish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Soliq majburiyatlarini hisoblash va yuritish jarayonlarini optimallashtirish, soliq turlarini maqbullashtirish, hisoblash mexanizmlarini soddalashtirish hamda milliy soliq tizimini xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish ushbu yo'nalishdagi ustuvor vazifalardan biridir.

Quyidagilarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

soliq majburiyatlari hisobini tasdiqlangan hisob siyosati hamda xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS) talablari asosida yuritishni ta'minlash;

soliq turlarini maqbullashtirish va ularni hisoblash mexanizmlarini soddalashtirish orqali korxonalarda soliq hisobini yanada qulaylashtirish;

soliq hisobotlarini elektron shaklda yuritish hamda soliq organlari bilan integratsiya jarayonlarini kengaytirish;

soliq majburiyatlari bo'yicha xodimlarning malakasini muntazam oshirish va ularni metodik tavsiyalar bilan ta'minlash;

soliq majburiyatlari va buxgalteriya hisobi o'rtasidagi uyg'unlikni tahlil qilishda zamonaviy tahliliy dasturiy vositalardan samarali foydalanish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. IAS 37 (2022-yil). "Baholangan majburiyatlar, shartli majburiyatlar va shartli aktivlar". Buxgalteriya hisobining xalqaro standarti (AV tomonidan 09.12.2022-yil 3400-son bilan ro'yxatga olingan, Moliya vazirining 10.11.2022-yil 61-son buyrug'iga 22-ilova).
2. Julia Kagan (2021-yil, 25-yanvar). Tax Expense. Reviewed by Janet Berry-Johnson; fact-checked by Ariel Courage. Investopedia.
3. Kermit D. Larson, & Paul B. W. Miller (1995-yil). Financial Accounting (6th ed.). Irwin, 686 p.
4. IAS 12 (2018-yil). "Foydadan soliqlar" standarti.
5. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi (2023-yil).
6. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi (2023-yil).
7. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (2023-yil).
8. Z. N. Qurbanov (2016-yil). Soliq xarajatlari hisobining nazariy masalalari. Tadbirkorlikni rivojlantirish yo'lidagi to'siqlarni bartaraf etish hamda qulay ishbilarmonlik muhitini shakllantirishda soliq siyosatining o'rni. Toshkent, 147–148-betlar.
9. PQ-4611 (2020-yil, 24-fevral). "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida". <https://lex.uz/docs/-4746047>
10. S. N. Tashnazarov (2021-yil). Majburiyatlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish. Ekonomika i sotsium, №5(84).
11. A. To'ychiev (2011-yil). Majburiyatlar buxgalteriya hisobi va tahlilining nazariy-metodologik muammolari: dissertatsiya. Toshkent: TMU.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Ei.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>